

สัมมาทิฐิ: พื้นฐานการพัฒนาตนให้สามารถพึ่งตนเองได้

ภารดี พูลประภาเอี่ยมเจริญ
พระใบฎีกาวัชชัย ชยวุฑโฒ

Paradee Poonprapaiemcharoen
Phrabaidika Tawatchai Chaiwoot

อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Corresponding Author, Email: Paradee@hotmail.com, Tel.081-9510529

บทคัดย่อ

การนำหลักสัมมาทิฐิมาใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาตนให้สามารถพึ่งตนเองได้ จะต้องมีความเห็นที่ถูกต้อง เป็นกุศล คือมีความฉลาดในวิธีการพัฒนาตน โดยเริ่มด้วย ปรโตโฆสะ คือ การศึกษาวิชาการ หรือวิชาชีพอ่างใดอย่างหนึ่ง จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้เกิดความชำนาญ และเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง กล่าวคือ จำได้ เข้าใจ และใช้เป็น จากนั้น ศึกษาวิธีปฏิบัติและตั้งใจปฏิบัติ งานตามหลักวิชาการ หรือวิชาชีพอ่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเลือกแล้วนั้น เมื่อมีสิ่งที่เป็นอุปสรรคที่ จะเป็นเหตุให้เสียหลักการปฏิบัติงานนั้น จำต้องขจัดอุปสรรคนั้นให้ออกไปจากเวลาการปฏิบัติงาน หากจิตใจยังอาลัยอารมณ์ในสิ่งที่เป็นอุปสรรคนั้นอยู่ จะต้องพิจารณาโดยแยกกายให้เห็น โทษของสิ่งที่เป็นอุปสรรคนั้น และเห็นทางในการแก้ไขจิตใจไมให้หวั่นไหวต่อสิ่งที่เป็นอุปสรรค ต่อการงานของตน เช่นนี้ จะทำให้การพัฒนาตนประสบผลสำเร็จสามารถพึ่งตนเองได้

คำสำคัญ: สัมมาทิฐิ, พื้นฐาน, การพัฒนา,

Abstract

The use of the right attitudes as a basis for self-development to be self-reliant There must be a valid opinion on charity, namely being intelligent in how to develop oneself, beginning with Prato Jose, which is academic education. Or profession, either From various sources Create expertise And truly specialized, that

is to say Remember, understand and use it, then study the practices and concentrate on performing according to academic principles Or one of their professions When there are obstacles that will cause the practice principles to be broken Must eliminate that obstacle from the time of work. If the heart still remembers what the obstacle is Must consider by depriving the penalty for those obstacles And see the way to resolve the mind not to be shaken by what is hindering their work, this will make their development successful, self-reliant

keywords: Sammaditthi, Basic, development,

บทนำ

ประเทศไทยของเรามีสารพัดปัญหาสังคมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ปัญหาสวัสดิภาพ แต่ที่เห็นได้ชัดเจนและกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคมมากที่สุดก็คงหนีไม่พ้น “ ปัญหาความยากจน ” ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานานแสนนาน ทุกวันนี้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องประสบกับภาวะความยากจน อยู่ในภาวะที่ขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการมีหนี้สิน ซึ่งสาเหตุของความยากจนก็เกิดจากการไม่มีงานทำ ประชากรเพิ่มขึ้น อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำเมื่อเทียบกับอัตราการเติบโตของประชากร ความเกียจคร้านและความเฉื่อยชา ลักษณะของอุตสาหกรรม ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสังคม ตลอดจนขาดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เหตุผลเหล่านี้เป็นความจริงที่ไม่สามารถปฏิเสธได้เลย เพราะถ้าหากประชาชนว่างงานก็ไม่มีรายได้เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่าย คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ไม่เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ และความยากจนยังก่อให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ และเป็นปัญหาสังคม อาทิ อาชญากรรม และยังครอบคลุมถึงขาดโอกาสทางการศึกษา การรักษาพยาบาล และส่งผลต่อสุขภาพจิตของบุคคล ทำให้เกิดความท้อแท้สิ้นหวังต่างๆ ตามมา

สาเหตุว่างงาน อาจมีหลายสาเหตุ อาทิ สาเหตุเกิดจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและมีการผลิตนิตินิสิตออกมาเป็นจำนวนมากไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงานและการว่างงานมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากความต้องการของผู้สำเร็จทางการศึกษาและความต้องการของสถานประกอบการเป็นหลัก สาเหตุจากการว่างงาน อารเป็นเพราะผู้สมัครงานมักคาดหวัง

กับค่าตอบแทนที่สูงและงานมีความสะดวกสบายแก่ตน จึงทำให้เกิดการเลิกงาน และอาจเกิดจากสภาพเศรษฐกิจ ในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้เป็นสาเหตุให้องค์กรและหน่วยงานปลดพนักงานออกเป็นบางส่วนเพื่อให้เกิดความสมดุลในการประกอบอาชีพจึงส่งผลทำให้มีคนว่างงานเยอะมาก

ผลกระทบจากการว่างงาน ทำให้เสียสุขภาพจิต ผู้ที่เคยมีงานทำมักจะคิดฟุ้งซานและเกิดปัญหาเครียดตามมา จึงทำให้เสียสุขภาพจิตและร่างกาย และก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว ผู้ที่ว่างงานอาจจะเป็นหัวหน้าครอบครัว แล้วเกิดการว่างงาน จึงส่งผลให้รายได้ที่จะเลี้ยงครอบครัวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต จนเกิดปัญหาความยากจน และที่สุด อาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรม บุคคลที่ตกงานมักหาแนวทางเพื่อให้ตนเองมีความอยู่รอดในสังคมได้ บางส่วนก็จะหางานที่สุจริตทำ แต่บางส่วนจะจะลกละเลินเล่อขโมยน้อยเพื่อให้ตนเองอยู่รอด

การพัฒนาตน เป็นการปรับปรุงตนเองให้เจริญงอกงาม มีประสิทธิภาพ มีการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ดีขึ้น โดยการวิเคราะห์และประเมินตนว่ามีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองอย่างไร เพื่อสามารถให้การบริการสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเพื่อให้ตนเองและงานมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความรู้ และการบริการ เพื่อนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์กา สุริยงค์, 2542: 11)

ส่วนการพึ่งตนเอง เป็นการการรู้จักหารายได้ หาทรัพย์สินไว้ เลี้ยงตนเอง โดยไม่เป็นภาระแก่คนอื่น นับว่าเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาอย่างหนึ่ง เป็นกิจกรรมที่ทำโดยปัจเจกชนและครัวเรือน เพื่อให้มีหลักประกันในการดำรงชีวิต และยังเป็นการพึ่งตนเองทางสังคม ลักษณะกลุ่ม องค์กร โดยชุมชนมีการจัดระบบที่เอื้ออำนวยเพื่อให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมตอบสนองความต้องการของตนเอง ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง ด้วยการร่วมมือ กับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน การพึ่งตนเองที่แท้จริง กลุ่มชนต้องมีอิสระในการตั้งเป้าหมาย และมีอิสระในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้ความพยายามและกำลังของตนเอง ส่วนการดำเนินงานของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน กลุ่มต้องมีความเป็นอิสระ สามารถ ตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมด้วยตัวของกลุ่มเอง เพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกหรือให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ กล่าวคือ องค์กรชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ ต้องมีกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการ หรือแก้ไขปัญหาที่สมาชิกกำลังประสบอยู่ ให้เป็นผลสำเร็จในที่สุดหรือพึ่งตนเองได้ในที่สุด (กาญจนา แก้วเทพ , 2530, : 34)

การพัฒนาจิตและปัญญา นับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในชีวิต พระพุทธศาสนาเน้นในหลักการ ที่ให้มีคุณภาพ คือความสมดุล หรือความพอดี ให้ความสำคัญทั้งแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ในการฝึกคนในขั้นต้นที่จะนำเข้าสู่มรรค กล่าวคือ การที่จะมีสัมมาทิฐิ ซึ่ง

เป็นองค์แรกของมรรค มีปัจจัย 2 ประการที่ช่วยให้คนมีสัมมาทิฐิ คือ เสียงจากภายนอก และการรู้จักคิด คิดเป็น นับเป็นปัจจัย 2 อย่าง ที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบเริ่มแรกของมรรค และเป็นจุดเริ่มของการศึกษาที่ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549: 64-66) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ คือ ความเห็นถูกต้อง เห็นและเชื่อว่า บุคคลทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว บาปบุญมีจริง นรกสวรรค์ในโลกอื่นมีจริง ความเห็นถูกต้อง เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการดำเนิน ชีวิตประจำวัน (วชิรา อินทสระ, 2530 หน้า 28-34)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ ปรโตโฆสะ ได้แก่ เสียงจากผู้อื่น หรือเสียงจากสื่อ ภายนอกมี ความหมายครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกทุกประเภท ที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมชีวิตของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นคำแนะนำสั่งสอน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสาร คำอธิบายชี้แจง ตลอดจนการเรียนรู้ และการเลียนแบบจากแหล่งภายนอกต่างๆ อาจจะสามารถเรียกว่า ปัจจัยทางสังคม หรือกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม โดยแหล่งสำคัญของการเรียนรู้ ประเภทนี้ เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ มิตรสหาย คนมีชื่อเสียง สื่อมวลชนทุกแขนง ตลอดจนสถาบันศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น และโยนิโสมนสิการ ได้แก่ การทำในใจโดยแยบคาย กล่าวคือ การใช้ความคิดถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ คิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งทั้งหลายให้เห็นความจริงตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยต้นเหตุอุปาทานของตนเข้าจับ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2533 หน้า 172) สัมมาทิฐิที่เกิดจากปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ เมื่อบุคคลศึกษาให้เข้าใจ แล้วนำไปใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาตน จะทำให้พึ่งตนเองได้

เนื้อเรื่อง

ในสัมมาทิฐิสูตตร สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ กล่าวคือ การรู้จักกุศลมูล คือ รากแห่งความดี ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง และการรู้จักอกุศลมูล คือ รากแห่งความชั่ว ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง (ม.ม.อ.(บาลี) 1/89 /209)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงสัมมาทิฐิ ความว่า สัมมาทิฐิ ได้แก่ ปัญญาอันเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ 4 เห็นชอบตามคลองธรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว คุณของมารดา บิดามี เห็นถูกต้องตามที่เป็นอย่างจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) 2551: 293)

พระพุทธิวงศมุนี (บุญมา ทีปธมฺมเถร) ได้กล่าวสัมมาทิฐิ ความว่า สัมมาทิฐิ ได้แก่ ปัญญาอันเห็นชอบ เช่น เห็นว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือเห็นว่าทุกขเป็นผลที่เกิดแต่เหตุ ความ

ดินรนของจิต เป็นเหตุก่อให้เกิดทุกข์ ความดับแห่งความดินรนของจิต เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ ความดำเนินปฏิบัติทำให้เป็นไปโดยชอบ เป็นทางให้ถึงความดับทุกข์ (พระพุทธรังษณฺณี (บุญมา ที่ปทุมมเถร), 2545: 6)

วคิน อินทสระ กล่าวถึงสัมมาทิฏฐิ ความตอนหนึ่งว่า สัมมาทิฏฐิ เป็นความเห็นชอบ คือ ความเห็นถูกต้อง เห็นและเชื่อว่า บุคคลทำดียอมได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว บาปบุญมีจริง นรกสวรรค์ในโลกอื่นมีจริง ความเห็นถูกต้อง เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การดำเนิน (วคิน อินทสระ, 2530: 28-34)

จากคำนิยามดังกล่าว อาจประมวลได้ว่า สัมมาทิฏฐิ คือทุกข์เป็นผลที่เกิดแต่เหตุความดินรนของจิต เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความดับแห่งความดินรนของจิต เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ ความดำเนินปฏิบัติทำให้เป็นไปโดยชอบ เป็นทางให้ถึงความดับทุกข์ บุคคลทำดียอมได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว บาปบุญมีจริง นรกสวรรค์ในโลกอื่นมีจริง ความเห็นถูกต้อง เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การดำเนินชีวิต สัมมาทิฏฐิเป็นเหตุปัจจัยให้กุศลธรรมอื่นๆ ได้เกิดขึ้น ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลายเราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้น ก็เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้นเหมือนสัมมาทิฏฐินี้เลย” (อง.เอกก. (ไทย) 20/190/43) ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิมี 2 อย่างนี้ คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ (ม.ม. (ไทย) 12/497/539)

1. การพัฒนาตน

การพัฒนาตน หมายถึง ความปรารถนาที่จะเพิ่มและเสาะแสวงหาความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องพึงพอใจ หรือเป็นการสร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลงตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นให้บรรลุจุดหมาย แห่งชีวิต (สมนึก เหลี่ยมศรี, 2549, หน้า 18) การพัฒนาตน เป็นการพัฒนาความสามารถของตนให้มากยิ่งขึ้น เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านความสามารถและสติปัญญา เพื่อให้ตนได้บรรลุเป้าหมายที่ตนได้วางไว้ ซึ่งเป้าหมายเหล่านั้นเกิดจากความต้องการที่จะให้ตนเองมีความเจริญก้าวหน้า โดยแต่ละคนย่อมมีแตกต่างกัน (ชนิดา คล้ายสกุล, 2552, หน้า 20) แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงจุดหมายที่สำคัญๆ แล้ว อาจจำแนกได้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านต่างๆ ของตนให้ดีขึ้น เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เพิ่มพูนฝีมือหรือทักษะในด้านต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน อาทิ ทักษะทางวิชาการ ทักษะในการมีมนุษยสัมพันธ์ ทักษะในการบริหารและจัดการ และทักษะในการคิดอย่างลึกซึ้ง และมองการณ์ไกล เป็นต้น

3. เพื่อพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ บรรทัดฐานทางสังคม เป็นผู้มีความรับผิดชอบที่ดี และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

4. เพื่อความก้าวหน้าของตนในอาชีพ เนื่องจากมีความต้องการที่จะมีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของตน (ศศลักษณ์ ทองปานดี, 2551: 52-53)

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า การพัฒนาตน หมายถึง การเสาะแสวงหาความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน การเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งในด้านสุขภาพร่างกาย ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านความสามารถและสติปัญญา รวมทั้งเพิ่มพูนทักษะในการบริหารและจัดการภารกิจต่างๆ เพื่อให้ตนได้บรรลุเป้าหมายที่ตนได้วางไว้

2. การพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถของคนที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็น ภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะ ทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ (เสรี พงศ์พิศ, 2547: 17) การพึ่งตนเอง เป็นการรู้จักหารายได้ หาทรัพย์สินไว้เลี้ยงตนเอง ซึ่งเป็นการรู้จักสร้างตัว สร้างอนาคต หากใครรู้จักช่วยตนเองแล้ว คนๆ นั้น จะเป็นบุคคลที่ไม่ทอดทิ้งต่อ อุปสรรค ต่อความลำบาก (สุพัตรา สุภาพ, 2522: 17) สมาชิกของชุมชน หรือชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตนเอง และมีขีดความสามารถที่จะแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชนได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างเหมาะสม (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2537: 62) การที่บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ ย่อมเกิดประโยชน์หลายประการ คือ

1. ช่วยให้เห็นคุณค่าในคุณค่า ความสามารถและพลังศักยภาพของตนเอง
2. ช่วยให้คนสามารถคิดและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาจากสิ่ง ภายนอกหรือบุคคลอื่น แต่ไม่ได้หมายถึงการแยกออกจากผู้อื่น การพึ่งพาผู้อื่น เป็นอย่างรู้เท่าทัน และไม่ แข่งขัน หรือมุ่งครอบงำเหนือกว่า ทั้งไม่ยินยอมให้ผู้อื่นมาทำกับตนด้วย
3. สามารถแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง รู้ข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัด และข้อบกพร่องของตนเอง สามารถใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้
4. ทำให้เกิดการเป็นตัวของตัวเองในความคิด ในการมองปัญหาต่างๆ

6. ทำให้ให้ตื่นตัวในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง เพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การช่วยเหลือตนเองได้ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีขีดความสามารถที่จะแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ และสามารถแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง รู้ข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัด และข้อบกพร่องของตนเอง รวมทั้งสามารถใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้

3. การนำหลักสัมมาทิฐิมาใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง

สัมมาทิฐิ เป็นความเห็นถูกต้อง เห็นและเชื่อว่า บุคคลทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว บาปบุญมีจริง นรกสวรรค์ในโลกอื่นมีจริง ความเห็นถูกต้อง เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการดำเนิน ชีวิตประจำวัน สัมมาทิฐิ เป็นความเห็นชอบ กล่าวคือ การรู้จักกุศลมูล คือ รากเง้าแห่งความดี ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง และการรู้จักอกุศลมูล คือ รากเง้าแห่งความชั่ว ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ได้แก่ ปรัตโยสسه และโยนิโสมนสิการ ดังพระพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มี 2 ประการ คือ ปรัตโยสسه และโยนิโสมนสิการ” (อง.ทุก. 20/371/110 ; ม.ม. 12/497/539)

ปรัตโยสسه ได้แก่ เสียงจากผู้อื่น การกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก คือ การรับฟังคำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนความรู้ สนทนาซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะการสดับสัทธรรมจากท่านผู้เป็นกัลยาณมิตร

โยนิโสมนสิการ ได้แก่ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือกระทำในใจ โดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออก ให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย

ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ที่ควรนำมาเป็นพื้นฐานการพัฒนาตน

ประการแรก คือ ปรัตโยสسه เป็นการศึกษาสิ่งต่างๆ จากสื่อภายนอก กล่าวคือ

1. การศึกษาให้เห็นทางเลือกที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาตน
2. การศึกษาแนวทางการตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ
3. การศึกษาให้รู้วิธีการทำแผนงานรองรับทางเลือกเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

ประการที่สอง คือ โยนิโสมนสิการ เป็นการพิจารณาไตร่ตรอง จากความคิดภายในจิต กล่าวคือ

1. พิจารณาแนวปฏิบัติตามทางเลือกตามที่ระบุไว้ในแผนงาน
2. พิจารณาวิธีจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน
3. พิจารณาการควบคุมอารมณ์ ไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งที่เป็นอุปสรรค ต่อการปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน

การศึกษาให้เห็นทางเลือกที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาตน

บุคคลผู้แสวงหาทางเลือกที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาตน ควรศึกษาให้เข้าใจสิ่งเหล่านี้ คือ

1. ศึกษาบุคลิกภาพ คือ รูปร่าง หน้าตา กิริยา การแสดงออก อารมณ์ น้ำเสียง การพูดจา ไหวพริบ และความเชื่อมั่นของตน ให้เห็นว่า ตน เมื่อมีบุคลิกเช่นนี้ ควรทำงานประเภทไหน อาชีพอะไร และควรพัฒนาความรู้และทักษะอย่างไรให้เกื้อกูลต่อประเภทงานและอาชีพที่จะทำ
2. ศึกษาความชอบหรือความสนใจ ในการเลือกประเภทงานและอาชีพ ภายในกรอบของการมีบุคลิกภาพ และความสามารถ ที่เหมาะสมกับตนเอง
3. ศึกษาความถนัดการที่บุคคลจะวางแผนในอนาคตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับตัวเองนั้น จำเป็นต้องรู้จักความถนัดของตนเอง ความถนัดและความสนใจมักเป็นสิ่งที่คู่กันไป ความถนัดนี้อาจสังเกตได้จากการที่ตนทำกิจกรรมใดหรือสิ่งใดแล้ว ทำได้ดี คล่องแคล่ว ทำแล้วประสบความสำเร็จ

4. ศึกษาระดับความรู้ ของตนว่า เพียงพอต่อการทำงานและการประกอบอาชีพที่สนใจ หรือไม่ อย่างไร

5. ศึกษาเป้าหมายในชีวิตว่า ตนต้องการทำอะไรกับชีวิตตนเอง และเป้าหมายของชีวิตคืออะไร จำทำงานและประกอบอาชีพให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้อย่างไร

6. ศึกษาทุนทรัพย์ของตนว่า มีเพียงพอที่จำทำงานประเภทใด และควรประกอบอาชีพอะไรได้บ้าง

ศึกษาแนวทางการตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ

1. การตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ ซึ่งมีหลายทาง เป็นแนวปฏิบัติไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ การตัดสินใจนี้ อาจเป็นการตัดสินใจที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งเพื่อความสำเร็จตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ (สมคิด บางโม, 2548: 175) ควรเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ, 2550: 175) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา หรือโอกาส และประเมินทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับปัญหาหรือโอกาสที่เกิดขึ้น (ณัฐพันธ์ เขจรนนทน, 2551: 138)

ขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจนั้นสามารถแบ่ง ได้เป็น 6 ขั้นตอน(Oppenheim, 1979: 57) คือ

- 1) การตระหนักถึงปัญหาหรือสถานการณ์ที่มีตัวเลือกเกิดขึ้น
- 2) พิจารณาและไตร่ตรองทางเลือก
- 3) เลือกทางเลือกที่ดีและมีปัญหาน้อยที่สุด
- 4) ตัดสินใจบนพื้นฐานของทางเลือก
- 5) ยอมรับกับผลที่ตามมาของการตัดสินใจ
- 6) ประเมินผลการตัดสินใจ

จากการศึกษาปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิฐิมา ที่ควรนำมาเป็นพื้นฐานการพัฒนาตน ดังกล่าว ผู้เขียนมีความคิดเห็นดังนี้

ประการแรก คือ โปรโตไซอะ เป็นการศึกษาลักษณะต่างๆ จากสื่อภายนอก กล่าวคือ

1. การศึกษาให้เห็นทางเลือกที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาตน

ทางเลือกที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาตน ควรเลือกประเภทงานและอาชีพที่ตนสนใจจริงๆ เพียงอย่างเดียว ที่ตนคาดว่าจะทำให้มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ หรือเพียงพอต่อการปฏิบัติเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พร้อมทั้งฝึกทักษะในประเภทงานและอาชีพนั้นให้เกิดความชำนาญ ตลอดถึงศึกษาหลักการตลาด หรือแหล่งรับซื้อผลิตภัณฑ์นั้น ให้ชัดเจน หากเป็นอาชีพทางวิชาการ เช่น อาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย สนใจจะสอนวิชาใด ควรต้องศึกษาวิชานั้นให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในวิชานั้นอย่างแท้จริง จนจิตสำนึกได้รู้ว่าเรามีความรู้และความเชี่ยวชาญในวิชาที่อยากสอนนั้นแล้ว จึงควรกำหนดเป็นงานหรือเป็นอาชีพที่จะทำต่อไป

2. การศึกษาแนวทางการตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ

การพัฒนาตนให้มีความเจริญ แต่ละคนอาจมีหลายแนวทาง เช่น การพัฒนาตนในด้านอาชีพ บางคนทำทั้งหัตถกรรม เกษตรกรรม และค้าขาย ไปพร้อมกัน บางครั้ง เกิดความสับสนใจ ไม่รู้จะเน้นอาชีพอะไรเป็นพิเศษ จึงทำให้แต่ละอาชีพนั้น ตนรู้แบบงูๆ ปลาๆ คือ รู้เพียงผิวเผิน ไม่รู้จัก รู้กว้าง และรู้จริง โอกาสที่จะประสบความสำเร็จอาจมีน้อย แต่ถ้าตัดสินใจเลือกอาชีพใดอาชีพหนึ่งให้รู้จักทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รู้กว้าง คือ รู้ถึงข้อข่ายความสัมพันธ์ของอาชีพนั้นที่มีต่องานอื่นๆ และรู้จริง คือ สามารถอธิบายได้ และปฏิบัติได้ถูกต้อง เช่นนี้ จะมีโอกาสประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้มาก

3. การศึกษาให้รู้วิธีการทำแผนงานรองรับทางเลือกเพื่อการบรรลุเป้าหมาย

การตัดสินใจเลือกทำงานหรือประกอบอาชีพใด จำเป็นต้องทำแผนงานรองรับทางเลือกนั้น โดยศึกษาให้รู้วิธีการจัดทำแผนงาน เช่น มีการกำหนดทุนทรัพย์ที่จะใช้ในการทำงาน กำหนดขั้นตอนและวิธีการทำงาน การตั้งเป้าหมาย การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนางานที่จะทำนั้น เป็นต้น

ประการที่สอง คือ โยนิโสมนสิการ เป็นการพิจารณาไตร่ตรอง จากความคิดภายในจิต กล่าวคือ

1. พิจารณาแนวปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน

บุคคลเมื่อทำแผนงานรองรับอาชีพที่ตนเลือก และตั้งเป้าหมายไว้ชัดเจนแล้ว ขั้นต่อไป จะต้องพิจารณาแนวปฏิบัติงาน ตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน ที่ตนเห็นว่าจะทำให้บรรลุเป้าหมายได้แน่นอนที่สุด แล้วตั้งใจปฏิบัติงานนั้นอย่างจริงจังและต่อเนื่องตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนงาน แม้การปฏิบัติงานนั้น จะยากเพียงใด ก็จะไม่ทิ้งงานนั้น โดยมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะทำให้สำเร็จ

2. พิจารณาวิธีจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน

ขณะที่บุคคลปฏิบัติงานหรือประกอบอาชีพอยู่ มักมีปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน เช่น เพื่อนช่วยไปเที่ยว ขวนไปดื่มสุรา หรือขวนไปเล่นการพนัน หรือเกิดความล่า ท่อแท้ เบื่อหน่ายในงานทำกำลังทำ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ทำให้ความตั้งใจปฏิบัติงานนั้น ไขว่เขว หรือสับสน ใจหนึ่งก็อยากจะไปตามคำชักชวนของเพื่อน หรืออยากเลิกทำงานนั้น อีกใจหนึ่งก็อยากได้ผลสำเร็จของงานนั้น ทำให้ขาดสมาธิในการปฏิบัติงาน ดังนั้น แนวทางปฏิบัติ ก็คือ ต้องฝืนใจ ไม่ไปตามคำชักชวน หรือไปเป็นไปตามความรู้สึกล่า ท่อแท้ เบื่อหน่ายในงานนั้น มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานต่อไป

3. พิจารณาการควบคุมอารมณ์ไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งที่เป็นอุปสรรค ต่อการปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน

คนส่วนใหญ่ แม้จะมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานตามที่ตั้งใจไว้ แต่อารมณ์ความต้องการกินดื่ม เที่ยวในทางอบายมุข ตามอำนาจกิเลส ก็ยังคงมีอยู่ ทำให้จิตใจหวั่นไหว ขาดความสุขในการปฏิบัติงาน ดังนั้น สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ จึงจำเป็นที่ต้องนำมาใช้ โดยการพิจารณาให้เห็นว่า ปัญหาในชีวิตของเรามีอะไรบ้าง โดยพิจารณาตั้งแต่ปัญหาใหญ่ไล่ลงมาจนถึงปัญหาเล็กตามลำดับ แล้วพิจารณาต่อไปว่า ปัญหาของตนแต่ละปัญหานั้นเกิดมาจากสาเหตุใด ใครเป็นผู้ก่อให้เกิดขึ้น และตนจะแก้ปัญหานั้นๆ อย่างไร ชีวิตจึงจะประสบความสำเร็จ จากนั้น กำหนดเป้าหมายแห่งความสุขที่ต้องการและเหมาะสมกับสภาพของตน แล้วพิจารณาทางแก้ไขและปฏิบัติตามทาง

ที่พิจารณาดีแล้ว เช่น ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้น จนกว่าปัญหานี้จะเบาบางลง หรือหมดไป

รวมความว่า การนำหลักสัมมาทิฐิมาใช้เป็นพื้นฐานการพัฒนาตนให้สามารถพึ่งตนเองได้ จะต้องมีความเห็นที่ถูกต้อง เป็นกุศล คือมีความฉลาดในวิธีการพัฒนาตน โดยเริ่มด้วย ปรโตโฆสะ คือการศึกษาวิชาการ หรือวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้เกิดความชำนาญ และเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง กล่าวคือ จำได้ เข้าใจ และใช้เป็น จากนั้น ศึกษาวิถีปฏิบัติและตั้งใจปฏิบัติงานตามหลักวิชาการ หรือวิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเลือกแล้วนั้น เมื่อมีสิ่งที่เป็นอุปสรรคที่จะเป็นเหตุให้เสียหลักการปฏิบัติงานนั้น ต้องขจัดอุปสรรคนั้นให้ออกไปจากเวลาการปฏิบัติงาน หากจิตใจยังอาลัยอาวรณ์ในสิ่งที่เป็นอุปสรรคนั้นอยู่ จะต้องพิจารณาโดยแยกคายให้เห็นโทษของสิ่งที่เป็นอุปสรรคนั้น และเห็นทางในการแก้ไขจิตใจไม่ให้หันเหต่อสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของตน เช่นนี้ จะทำให้การพัฒนาตนประสบผลสำเร็จสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้ มีเรื่องภิกษุ 2 สหาย เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

เรื่องภิกษุ 2 สหาย

ความพิสดารว่า กุลบุตร 2 คน ชาวเมืองสาวัตถี เป็นสหายกัน ไปยังวิหาร ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาแล้ว ละกามทั้งหลาย ถวายชีวิตในพระศาสนาของพระศาสดา บวชแล้ว อยู่ในสำนักพระอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ตลอด 5 ปีแล้ว เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ทูลถามถึงฐานะในพระศาสนา ได้ฟังวิปัสสนาธุระและคั่นถธุระโดยพิสดารแล้ว รูปหนึ่งกราบทูลก่อนว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์บวชแล้วในวัยแก่ ไม่สามารถจะบำเพ็ญคั่นถธุระได้ แต่จะบำเพ็ญวิปัสสนาธุระ” ดังนี้แล้ว ทูลให้พระศาสดาตรัสบอกวิปัสสนาจนถึงพระอรหัต พากเพียรพยายามอยู่ บรรลุพระอรหัตพร้อมกับด้วยปฏิสัมภิทาทั้งหลาย ฝ่ายภิกษุรูปนอกนี้ คิดว่า “เราจะบำเพ็ญคั่นถธุระ” ดังนี้แล้ว เรียนพระพุทธรพจน์ คือพระไตรปิฎกโดยลำดับ กล่าวธรรม สวดสรภัญญะ ในสถานที่ตนไปแล้วๆ เทียบอภรรยาแก่ภิกษุ 500 รูป ได้เป็นอาจารย์ของคณะใหญ่ 18 คณะ ภิกษุทั้งหลายเรียนพระกัมมัฏฐานในสำนักพระศาสดาแล้วไปอยู่ที่อยู่ของพระเถระนอกนี้ (รูปบำเพ็ญวิปัสสนา) ตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน บรรลุพระอรหัตแล้ว นมัสการพระเถระ เรียนว่า “กระผมทั้งหลายใครจะเฝ้าพระศาสดา” พระเถระกล่าวว่า “ไปเถิด ผู้มีอายุ ท่านทั้งหลายจงถวายบังคมพระศาสดา นมัสการพระมหาเถระทั้ง 80 รูป ตามคำของเรา จงบอกกะพระเถระผู้สหายของเรา ว่า ท่านอาจารย์ของกระผมทั้งหลาย นมัสการได้เท่า” แล้วส่งไป ภิกษุเหล่านั้นไปสู่วิหาร ถวายบังคมพระศาสดาและนมัสการพระมหาเถระทั้ง 80 รูป แล้ว ไปสู่สำนักพระคณิกเถระ (ผู้เรียนจบพระไตรปิฎก) เรียนว่า “ได้เท่าขอรับ ท่านอาจารย์ของพวกกระผม นมัสการถึงได้เท่า” ก็เมื่อพระ

คันถิกเถระ ถามว่า “อาจารย์ของพวกท่านนั้นเป็นใคร” ภิกษุเหล่านั้นเรียนว่า “เป็นภิกษุผู้สหายของใต้เท้า ขอรับ.” เมื่อพระเถระ (ผู้เรียนวิปัสสนากัมมัฏฐาน) ส่งข่าวเยื่อมอย่างนี้เรื่อยๆ อยู่, ภิกษุนั้น (คันถิกะ) ออดทนอยู่ได้สัณกาลเล็กน้อย ภายหลังไม่สามารถจะอดทนอยู่ได้, เมื่อพวกอาคันตุกภิกษุเรียนว่า “ท่านอาจารย์ของพวกกระผม นมัสการใต้เท้า” ดังนี้แล้ว จึงกล่าวว่า “อาจารย์ของพวกท่าน นั้นเป็นใคร” เมื่อภิกษุทั้งหลายเรียนว่า “เป็นภิกษุผู้สหายของใต้เท้า ขอรับ” จึงกล่าวว่า “ก็อะไรเล่า? ที่พวกท่านเรียนในสำนักของภิกษุนั้น บรรดานิกายมีที่ฌณิกายเป็นต้น นิกายใดนิกายหนึ่งหรือ? หรือบรรดาปิฎก 3 ปิฎกใดปิฎกหนึ่งหรือ? ที่พวกท่านได้แล้ว” ดังนี้แล้ว คิดว่าสหายของเราย่อมไม่รู้จักคาถาแม่ประกอบด้วย 4 บท ถือบังสุกุล เข้าป่า แต่ในคราวบวชแล้ว ยังได้อันตเวทาสิกมากมายหนอ, ในกาลที่เธอมา เราควรถามปัญหา”

ในกาลต่อมา พระเถระ (วิปัสสกะ) ได้มาเฝ้าพระศาสดา, เก็บบาตรจีวรไว้ในสำนักพระเถระผู้สหายแล้ว ไปถวายบังคมพระศาสดา และนมัสการพระอสีติมหาเถระแล้ว ก็กลับมาที่อยู่ของพระเถระผู้สหาย. ลำดับนั้น พระคันถิกเถระนั้นให้ภิกษุทั้งหลายทำวัตรแก่ท่านแล้ว ถือเอาอาสนะมีขนาดเท่ากัน นั่งแล้วด้วยตั้งใจว่า “จักถามปัญหา” ขณะนั้น พระศาสดาทรงทราบว่าเป็นคันถิกภิกษุนี้พึงเบียดเบียนบุตรของเราผู้มีรูปเห็นปานนี้ แล้วเกิดในนรก” ด้วยทรงเอ็นดูในเธอทำประหนึ่งเสด็จเที่ยวจาริกไปในวิหาร เสด็จถึงสถานที่เธอทั้งสองนั่งแล้ว ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เธอจัดไว้. แท้จริง ภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะนั่งในที่นั้นๆ จัดอาสนะสำหรับพระพุทธรูปเจ้าก่อนแล้วจึงนั่ง. เพราะเหตุนี้ พระศาสดาจึงประทับนั่งเหนืออาสนะที่พระคันถิกภิกษุนั้นจัดไว้โดยปกติ นั้นแล ก็แลครั้นประทับนั่งแล้ว จึงตรัสถามปัญหาในปฐมมถานกะคันถิกภิกษุ ครั้นเมื่อเธอทูลตอบไม่ได้, จึงตรัสถามปัญหาในรูปสมวัตติและอรุสมวัตติทั้งแปด ตั้งแต่ทุติยมถานเป็นต้นไป พระคันถิกเถระก็มีอาการทูลตอบได้แม้ข้อเดียว พระวิปัสสกะเถระนอกนี้ ทูลตอบปัญหานั้นได้ทั้งหมด ที่นั้นพระศาสดาตรัสถามปัญหาในโศดาปัตติมรรคกับเธอ. พระคันถิกเถระก็มีสามารถทูลตอบได้ แต่นั้นจึงตรัสถามกะพระชินาสพเถระ. พระเถระก็ทูลตอบได้ พระศาสดาทรงชมเชยว่า “ดีละๆ” แล้วตรัสถามปัญหา แม้ในมรรคที่เหลือทั้งหลายโดยลำดับ พระคันถิกเถระก็มีอาการทูลตอบปัญหาได้สักข้อเดียว ส่วนพระชินาสพทูลตอบปัญหาที่ตรัสถามแล้วๆ ได้ พระศาสดาได้ประทานสาธุการแก่พระชินาสพนั้นในฐานะทั้งสิ้น เทวดาทั้งหมด ตั้งต้นแต่ภุมเทวดา จนถึงพรหมโลกและนาคครุฑ ได้ฟังสาธุการนั้นแล้ว ก็ได้ให้สาธุการ พวกอันตเวทาสิกและสัตถิวีฬาริกของพระคันถิกเถระ ได้สดับสาธุการนั้นแล้ว จึงยกโทษพระศาสดาว่า “พระศาสดาทรงทำกรรมอะไรนี้ พระองค์ได้ประทานสาธุการแก่พระเถระผู้แก่ ผู้ไม่รู้อะไรๆ ส่วนท่านอาจารย์ของพวกเราผู้จำทรงพระปริยัติธรรมไว้ได้ทั้งหมด เป็นหัวหน้าภิกษุประมาณ 500 รูป พระองค์มิได้ทรงทำแม้มาตราว่า ความสรรเสริญ”

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอกล่าวอะไรกันนี้” เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลเนื้อความนั้นแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อาจารย์ของพวกเขา เช่นกับผู้เลี้ยงโคทั้งหลาย เพื่อค่าจ้าง ส่วนบุตรของเรา เช่นกับเจ้าของผู้บริโภคนครุส ตามชอบใจ” ดังนี้แล้ว ได้ภษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

พหุปิ เจ สหิตี ภาสमान น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตโต
โคโว คาโว คณยฺ ปรสฺ น ภาควา สามญฺญสฺส โหติ.
อปฺปิ เจ สหิตี ภาสमान ฌมฺมสฺส โหติ อนุฌมฺจารี
ราคญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ สมฺมปฺชานํ สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนุปาทิยาโน อีธ วา หุริวํ สภาควา สามญฺญสฺส โหติ

ความว่า “หากว่า นรชนกล่าวพระพุทพจน์อันมีประโยชน์เกื้อกูลแม้มาก (แต่) เป็นผู้ประมาทแล้วไม่ทำ (ตาม) พระพุทพจน์นั้นไซ้, เขาย่อมไม่ เป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญผล3- เหมือนคนเลี้ยงโค นับโคทั้งหลายของชนเหล่าอื่น ย่อมเป็นผู้ไม่มีส่วนแห่งปัจญโครสนั้น, หากว่า นรชนกล่าว พระพุทพจน์อันมีประโยชน์เกื้อกูลแม้น้อย (แต่) เป็นผู้มึปกติประพตติธรรมสมควรแก่ธรรม ไซ้, เขาละราคะ โทสะ และโมหะแล้ว รู้ชอบ มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว หมดความยึดถือในโลกนี้ หรือในโลกหน้า, เขาย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญผล

พระอรรถกถาจารย์ อธิบายว่า นรชนเข้าไปหาอาจารย์ทั้งหลาย เล่าเรียนพระพุทพจน์นั้นแล้ว กล่าว บอก หรือแสดงอยู่ ซึ่งพระพุทพจน์แม้มากแก่ชนเหล่าอื่น (แต่) หาเป็นผู้ทำกิจอันการกบุคคลฟังธรรมนั้นแล้วจะฟังทำไม่ คือไม่ยังการทำไว้ในใจให้เป็นไปด้วยอำนาจแห่งไตรลักษณ์ มีอนิจจลักษณะเป็นต้น ชั่วขณะแม้สักว่าไก่ปรบปีก นรชนนั้นย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งผล สักว่าการทำวัตรปฏิบัติตรวจจากสำนักของอันเตวาสิกทั้งหลายอย่างเดียว แต่หาเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณเครื่องเป็นสมณะไม่ เหมือนคนเลี้ยงโครักษาโคทั้งหลายเพื่อค่าจ้างประจำวัน รับประทานแต่เช้าตรู่ เวลายืนนมมอบให้แก่เจ้าของทั้งหลายแล้ว รับเอาเพียงค่าจ้างรายวัน แต่ไม่ได้เพื่อบริโภคปัจญโครสตามความชอบใจ ฉะนั้น เหมือนอย่างว่า เจ้าของโคพวกเดียว ย่อมบริโภคปัจญโครสแห่งโคทั้งหลายที่นายโคบาลมอบให้แล้ว ฉนใด การกบุคคลทั้งหลายฟังธรรมอันนรชนนั้นกล่าวแล้ว ปฏิบัติตามที่นรชนนั้นพร้าสอนแล้ว ก็ฉนนั้น บางพวกบรรลุปฐมฌานเป็นต้น บางพวกเจริญวิปัสสนาแล้ว บรรลุมรรคและผล จัดว่าเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณเครื่องเป็นสมณะ เหมือนพวกเจ้าของโค ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งโครสนั้น พระศาสดาตรัสคาถาที่ 1 ด้วยอำนาจแห่งภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ผู้มีสุตะมาก (แต่) มีปกตอยู่ด้วยความประมาท ไม่ประพตติแล้วในการทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย ด้วยอำนาจแห่งไตรลักษณ์ มีอนิจจลักษณะเป็นต้น หากตรัสด้วยอำนาจแห่งภิกษุผู้ทุศีลไม่

ส่วนคาถาที่ 2 พระองค์ตรัสด้วยอำนาจแห่งการกบฏคนผู้แม้มีสุตะน้อย (แต่) ทำกรรม ในการทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคายอยู่ ความว่า นรชนรู้ธรรมแล้ว ประพฤติธรรมอัน สมควรแก่โลกุตรธรรม 9 คือประเภทแห่งธรรม มีปาริสุทธิศีล 4 จุดคงคุณ และอสุภกรรมฐาน เป็นต้น ที่นับว่าข้อปฏิบัติอันเป็นส่วนเบื้องต้น ย่อมเป็นผู้ซึ่งว่ามีปกติประพฤติธรรมสมควร คือ หวังการแห่งตลอดอยู่ว่า “เราจักแห่งตลอดในวันนี้ เราจักแห่งตลอดในวันนี้ ที่เดียว” ชื่อว่าย่อม ประพฤติ นรชนนั้นละราคะ โทสะ และโมหะด้วยข้อปฏิบัติชอบนี้แล้ว กำหนดธรรมที่ควรกำหนด รู้โดยชอบ คือโดยเหตุโดยนัย มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว ด้วยอำนาจแห่งตังควิมุตติ วิกขัมภณวิมุตติ สมุจเฉทวิมุตติ ปฏิปัสสัทธิวิมุตติและนิสสรณวิมุตติ หมดความถ้อยมั่นอยู่ในโลกนี้หรือในโลกอื่น คือ ไม่เข้าไปยึดถือขึ้นชั้นอายตนะและธาตุทั้งหลาย อันนับเนื่องในโลกนี้และโลกอื่น หรืออันเป็นภายใน และภายนอก ด้วยอุपाทาน ชื่อว่าเป็นมหาชีนาสพ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณเครื่องเป็นสมณะ คือ ผลอันมาแล้วด้วยอำนาจแห่งคุณเครื่องเป็นสมณะ กล่าวคือมรรค และคุณเครื่องเป็นสมณะคือ กองแห่งเสขธรรม (วชิรญาณวโรรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา , 2553: 144-148)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เป้าหมายในการบวชในพระพุทธศาสนา คือการบรรลุธรรม อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ การบรรลุธรรมขั้นโสดาบัน (ตัดความโลภได้) ชั้นสกทาคามี (ตัดโทสะ ได้) ชั้นอนาคามี (ตัดราคะได้) และชั้นอรหันต์ (ตัดโมหะได้) แต่ภิกษุรูปที่ศึกษาคันถุระ จนจบ พระไตรปิฎก มีความรู้มาก รู้ทั้งพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก สมอง ของท่านมีแต่ทรงจำพระไตรปิฎกเหล่านี้ แล้วถ่ายทอดความรู้ไปยังภิกษุรูปอื่น ก็ได้แต่เครื่อง สักการะจากภิกษุผู้เป็นศิษย์ ส่วนกิเลสในใจยังมีอยู่เหมือนเดิม จึงไม่บรรลุเป้าหมายในการบวช ส่วนภิกษุรูปที่ศึกษาวิปัสสนาธุระเพียงข้อเดียว ที่มั่นใจว่าจะทำให้ตนบรรลุธรรมได้ แล้วเข้าป่า ปฏิบัติตามหลักวิปัสสนาธุระนั้น ในที่สุด ท่านก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ ข้อสังเกตก็คือ ภิกษุรูปที่ ศึกษาคันถุระ จนจบพระไตรปิฎก มีความรู้มากจริง (มีปัญญามาก) แต่ขาดความใส่ใจในการนำ ความรู้มาปฏิบัติ (ขาดสัจจะ) ติดสักการะที่ลูกศิษย์มอบให้ (ขาดจาคะ) มีความถ้อยด้วยตนเองผู้ อื่น ((ขาดอุปสมะ) ส่วนภิกษุรูปที่ศึกษาวิปัสสนาธุระเพียงข้อเดียว มีความรู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (มีปัญญา รอบรู้เฉพาะสิ่งที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย) เข้าป่าปฏิบัติวิปัสสนาตามที่เรียนรู้นั้น (มีสัจจะ มีความตั้งใจจริง) มักน้อยสันโดษอยู่ในป่า (มีจาคะ ขจัดสิ่งที่เป็นโทษต่อการปฏิบัติวิปัสสนาออกไป) และมีความอ่อนน้อม ไม่เย่อหยิ่ง (มีอุปสมะ มีจิตใจสงบ) ด้วยความเห็นชอบและการปฏิบัติ ชอบตามหลักปัญญา สัจจะ จาคะ และอุปสมะของภิกษุรูปที่ศึกษาวิปัสสนาธุระ จึงทำให้ท่าน บรรลุเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ตามความปรารถนา

สรุป

สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ กล่าวคือ การรู้จักกุศลมูล คือ รากเหง้าแห่งความดี ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง อีกนัยหนึ่ง สัมมาทิฐิ ได้แก่ ปัญญาอันเห็นชอบ คือ เห็นถูกต้องตามที่เป็นจริง ส่วนการพัฒนาตน หมายถึง การเพิ่มและเสาะแสวงหาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่เกี่ยวข้องพึงพอใจ หรือเป็นการสร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลงตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นให้บรรลุจุดมุ่งหมาย แห่งชีวิต ด้านการพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถของคนที่ช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็น ภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิมี 2 ประการ คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ ดังพระพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มี 2 ประการ คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ” ปรโตโฆสะ เป็นการศึกษาสิ่งต่างๆ จากสื่อภายนอก กล่าวคือ 1. การศึกษาให้เห็นทางเลือกที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาตน 2. การศึกษาแนวทางการตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ และ 3. การศึกษาให้รู้วิธีการทำแผนงานรองรับทางเลือกเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ส่วน โยนิโสมนสิการ เป็นการศึกษาไตร่ตรอง จากความคิดภายในจิต กล่าวคือ 1. พิจารณาแนวปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน 2. พิจารณาวิธีจัดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน และ 3. พิจารณาการควบคุมอารมณ์ ไม่ให้หวั่นไหวต่อสิ่งที่เป็นอุปสรรค ต่อการปฏิบัติตามทางเลือกที่ระบุไว้ในแผนงาน การนำหลักสัมมาทิฐิมาเป็นพื้นฐานการพัฒนาตนเช่นนี้ จะสามารถเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ คือ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้

บรรณานุกรม

- พิมพ์กา สุริยงค์. (2542). ความต้องการพัฒนาตนเองของพยาบาลวิชาชีพ สถานบริการสุขภาพพิเศษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. **วิทยานิพนธ์ปรัชญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). **การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย.
- วศิน อินทสระ. (2530). **แก่นพุทธศาสตร์ (อริยสัจ 4)**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2533). **ปรัชญาการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมล คีมทอง.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด).
- พระพุทธีวงศมณี (บุญมา ทีปธมฺเถร). (2545). **ทีปธรรม. เทศนาโอวาทคดิธรรม**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- วศิน อินทสระ. (2530). **แก่นพุทธศาสตร์ (อริยสัจ 4)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สมนึก เหลี่ยมศรี. (2549). ความต้องการพัฒนาตนเองของคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานของศูนย์เคลื่อนย้ายยมนเหนือ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- ชนิดา คล้ายสกุล. (2552). การศึกษาการพัฒนาตนเองเพื่อการของพนักงานบริษัท อาหารยอดคุณ จำกัด. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศศลักษณ์ ทองปานดี. (2551). การศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของพนักงาน บริษัท พาวเวอร์ปัม จำกัด. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสรี พงศ์พิศ. (2547). **100 ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2522). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2537). **การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบล็อก.
- โถมสมร เหลือโกศล. (2531). **ค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมคิด บางโม. (2548). **องค์การและการจัดการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: วิทย์พัฒน์.
- สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ. (2550). **พฤติกรรมองค์การ ทฤษฎีและการประยุกต์**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์. (2551). **พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี.พี.ร็ินท์.
- Oppenheim, A. N. (1966). **Questionnaire design and attitude measurement**. (2nd ed.). New York : Basic Book.
- วชิรญาณวโรรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. (2553). **ธมมปทฎฐกถา (ปฐม ภาค)**. พิมพ์ครั้งที่ 35. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.